

MANÉVRY

Podplukovník Karel Pezl, podplukovník Ladislav Jaček

Pokud se sporadicky setkáváme s pojmem manévry, míníme tím větší cvičení s vojsky anebo velitelsko-štábní cvičení částečně s vojsky. Položili jsme si otázku, zda je vhodné pojem manévry znovu zavádět a zda je nutné tento druh cvičení specifikovat. Domníváme se, že je to oprávněné. Odpovídá to jednak současné snaze rozšířit formy operační i taktické přípravy a hledat takové jejich způsoby, jež budou maximálně účinné, praktické a přinesou co nejvíce zkušeností pro předvídanou činnost ve válce. Manévry mají své zcela vyhraněné, specifické vlastnosti, které nelze přisoudit žádné jiné formě; tyto v současné době různým způsobem opisujeme — prostě používáme řady slov místo jednoho, jednoduchého.

Jak si představujeme definici manévrů?

Manévry jsou jedním z druhů operační a taktické přípravy. Konají se **zásadně** v terénu a zásadně jako **dvoustranné** cvičení. Jsou při něm zařazení velitelé, štáby a vojska, přičemž s ohledem na zámysl cvičení mohou některá velitelská cvičit jen velitelsko-štábně a některé útvary a jednotky mohou mít snížený počet osob a techniky. **Obě strany cvičí podle zásad a v organizaci naší armády** a z těchto hledisek hodnotí i protivníka. Manévrů se účastňují zpravidla všechny druhy vojsk, včetně vojsk PVOS a letectva, speciální vojska, služby a týly. Pokud jsou jako cvičící zařazení velitelé a **štáby svazů**, hovoříme o manévrech jako o **operačním cvičení**; pokud na obou stranách cvičí jako nejvyšší zařazení velitelé, **velitelé svazků**, jde o cvičení na **taktickém stupni**. Manévry jsou vyvrcholením přípravy velitelů, štábů a vojsk a konají se proto zpravidla **na závěr výcvikového roku**. O jejich průběhu a ukončení informujeme i veřejnost.

Manévrům přihlížejí zástupci stranických a státních orgánů. V průběhu manévrů dochází k družbě pracujících s armádou. Obvykle je zakončujeme předhlídkou části účastnících vojsk.

V čem tedy vidíme rozdíl proti cvičení s vojsky:

- jde zásadně o **dvoustranné cvičení** (cvičení s vojsky, jak známo, může být i proti značkáři);
- **nesetkáme se** při nich nikdy s organizací, číslováním a zásadami bojové činnosti předpokládaného **skutečného protivníka**;
- při přípravě cvičení bereme v úvahu bojovou činnost vojsk v prostorech účasti hostů;
- cvičení je **veřejně publikováno**;
- v průběhu výcvikového roku jsou v celé armádě jen **jedny manévry**;
- v současných podmínkách jsou manévry zpravidla **spojeneckým cvičením** vojsk států Varšavské smlouvy.

Uvedené zvláštnosti nás opravňují k tomu, abychom tento typ cvičení zvlášť charakterizovali a tudíž i zvlášť pojmenovali.

V další části věnujeme pozornost především **manévřům operačního rozsahu**, protože manévry na taktickém stupni se velmi přibližují diviznímu taktickému cvičení a liší se jen shora uvedenými zvláštnostmi.

Soudobý charakter dynamických operací vtiskuje pojmu **manévry** nový, kvalitativně odlišný ráz.

Samotný pojem slova „manévry“ výrazněji než dříve ukazuje **šírokou pohyblivost této formy vojenských cvičení**, která, především vlivem současně dostupných prostředků zrychlujícím manévry vojsk na bojišti, dává možnost vyniknout novým, proti dřívějšímu zásadně odlišným formám jejich provedení.

Jestliže dřívější „vojenskohistorický“ pojem v nás vytvářel představu o krátkodobější činnosti méně početných pozemních sil dovršených jejich vzájemným vyvedením do prostoru jejich střetnutí, dnes pojem manévry bude mít daleko širší rozsah i jejich význam přesáhne daleko dřívější normy.

Výraznými rysy soudobých manévřů budou:

1. Většinou jejich **operační** nebo **operačně strategický rozsah a význam**.
 2. Zpravidla **koaliční charakter manévřů**.
 3. Činnost neomezená jen na pozemní svazky, ale **součinnost všech druhů vojsk** a zpravidla i různých ozbrojených sil.
 4. Prověřování řady opatření **přípravy státu** k vedení ozbrojeného zápasu.
 5. Daleko větší **prostorový rozsah**, zahrnující někdy i území několika koaličních států.
 6. **Dynamický průběh**, dosahovaný především pozemními i vzdušnými přesuny na velké vzdálenosti.
 7. Ověřování řady **zkušebních problémů** v jejich průběhu.
 8. **Dlouhodobější charakter** manévřů, daný nejen vlastním střetnutím stran, ale i údobím manévrování stran na bojišti z velkých hloubek.
 9. Ucelené **rozvinutí vojsk**, jejich materiální i technické zabezpečení.
- K jednotlivým rysům:

Operační nebo operačně strategický rozsah a význam manévřů

Vojska zakončují přípravu zpravidla v určeném výcvikovém cyklu (1 až 2 roky) divizními taktickými cvičeními (jako závěrečnou formou), jimiž vrcholí zvládnutí soudobé techniky a taktiky vojsk na bojišti.

Štáby, zejména operační, připravují se však i na vyšších stupních různými metodami, z nichž vrcholnou jsou velitelsko-štabní cvičení armádního, frontového nebo i vyššího rozsahu.

Spojením těchto forem na vyšším stupni jsou manévry, tedy taková forma přípravy velitelů, štábů a vojsk, která přesahuje běžný cyklus výcviku na nejvyšším stupni.

Proto také manévry **sledují většinou operační účely**, operačně strategické cíle, maximálně přibližující vojskům podmínky soudobého ozbrojeného zápasu, plně reálně rozehrávající širokou škálu jeho epizod; zejména však ověřují **realnost operačních norem a předpokladů**.

Proto často vojenský význam manévřů je ovlivněn a zvyšován jejich politic-

kými cíli. Ve své podstatě manévry demonstrují zásadní doktrinní názory na charakter a způsob vedení ozbrojeného zápasu.

Tyto cíle vyžadují masovou účast všech druhů vojsk, aby byly bez vnějšího zkreslování vytvořeny optimální podmínky pro činnost vojsk a pro zkoumání jejich činnosti.

Koaliční charakter manévru

Operační rozsah manévru i početnost účastnících vojsk vyžaduje v podmínkách menších i středních států účast i několika spojeneckých armád. Vyplyvá to i ze samé podstaty války. Bude proto jedním z vážných cílů manévru ověřit **schopnost více národnostních ozbrojených sil vést bojovou činnost podle souhlasných taktických a operačních principů** (řádů), zkoumat požadavky na velení těmito spojeneckým vojskům, jejich materiální i technické zabezpečení.

Účast spojeneckých vojsk na cvičení může mít různý charakter. Spojenecká armáda se může účastnit jen částí sil (zpravidla pozemními svazky, což je běžný případ) nebo i letectvem, popřípadě některými speciálními útvary (raketovými, raketovými technickými, ženijními apod.).

Zvláštní pozornost věnujeme propracování a procvičení společné **bojové činnosti** a vzájemné součinnosti.

V jejich průběhu velitelé a štáby získávají reálnou praxi v bojovém použití spojeneckých vojsk při respektování některých jejich zvláštností, organizační struktury, vybavení bojovou technikou a v neposlední řadě i pramenící z jazykové odlišnosti, které zejména na nižších stupních představuje určité obtížnosti jak při osobním styku, tak při velení na technických pojítkách.

Komplexnost v účasti vojsk na manévrech

Mají-li manévry odpovídat požadavkům soudobé operace, musí se jich účastnit všechny druhy vojsk a často i různé ozbrojené síly.

Základ tvoří **vševojskové armády** se svazky zpravidla různého složení (aby v průběhu manévru mohla být ohodnocena jejich různá organizační struktura a účelnost), raketové a raketové technické svazky a útvary, svazky a útvary druhů vojsk na počtech umožňujících reálné zabezpečení bojové činnosti vyvedených vojsk, útvary a zařízení týlového zabezpečení.

Dnešní manévry jsou nemyslitelné bez účasti silného **letectva**, zpravidla působícího v sestavě letecké armády se všemi druhy letectva.

Zvláštní význam přitom má praktická, reálná činnost průzkumného letectva, stíhačů bombardérů a letounů-nosičů, které na „bojišti“ mají vytvořeny plné podmínky k zjišťování a ničení skutečných „živých“ cílů.

Stále více dodávají manévrum charakteristické rysy **výsadkové operace**, probíhající na stupni od taktických výsadek různého typu, až po operační výsadky brigád a výsadkových divizí. To klade mimořádné požadavky na vysoce intenzivní činnost zejména **dopravního výsadkového letectva**.

V četných případech se manévru účastní i **vojska teritoriálního charakteru**, zejména **vojsko PVOS** a procvičují-li se také otázky počátečního období války, i různé **velitelské stupně teritoriálního charakteru** k procvičení úkolů mobilizace, obrany teritoria, zabezpečení přesunů vojsk, likvidace následků po jaderných úderech apod. To přirozeně nese s sebou úzkou návaznost na bezprostřed-

ní zainteresování i řady **civilních složek**, zabezpečujících přímo vojska (doprava, spoje), nebo plnicích úkoly v teritoriálních řídicích štábech (stranické a státní orgány, vnitro, zdravotnictví, zásobování apod.).

Na přímořských směrech bude na manévrech zpravidla procvičena i součinnost pozemních vojsk, námořních sil a letectva v uceleném komplexu akcí.

Praktické ověřování opatření přípravy státu k vedení války

Manévry se zpravidla nezúčastní jen armáda v kádrovém složení. Zvýšené počty vojsk budou doplňovány různými mobilizačními formami a bude proto často i ověřován **systém rozvinutí ozbrojených sil a zabezpečení mobilizace**.

Zvláštní význam v celém charakteru manévry mají rozsáhlé, časté, dynamické **přesuny** na maximální vzdálenosti, prováděné často s plným úsilím a všemi formami, od samostatných přesunů po ose přes kombinované až po vzdušnou přepravu jak vojsk a bojové techniky tak i materiálu.

Maximální nasycenost, zejména letectvem, při jeho plně intenzivě bojové činnosti a při dvoustranném charakteru manévru prakticky dává jedinečnou možnost ověřit **velení a řízení bojové činnosti letectva** v téměř reálných podmínkách. Plně lze uplatnit výsledky vzdušného průzkumu, rozhodovací proces velitelů a spojit jej s praktickou činností letectva ve vzduchu, tj. přepady, střetnutím, bojem s reálnými ZHN, v součinnosti s pozemními vojsky „jadernými údery“ na nepřítele, vysazováním výsadků a všestranným zabezpečením činnosti letectva z polních letišť, při častém jejich manévru.

Kromě toho lze plně propracovat **součinnostní otázky se silami PVOS a spojenců** a cvičit takové náročné úkoly, jako je převzetí spojeneckých vojsk do sestavy operačního svazu a přelet letectva na plný dolet.

V průběhu manévry zpravidla, účastní-li se jich i teritoriální štáby, **rozehrává se situace i z hlediska územní správy** na vymezeném území a zde se buď částečně reálně nebo formou značkování činnosti řeší problematika vlivu bojové činnosti na řízení daného území, sleduje se možný vliv na politické a ekonomické řízení oblasti jako podklad pro další řešení teorie a praxe obrany státu jako celku.

Prostorový rozsah manévry

Potřeba prostoru pro manévry značně narůstá, a to zejména vlivem rozsáhlé účasti letectva i značné mobility pozemních svazků.

Nebude zvláštností, jestliže soupeřící pozemní svazky budou zahajovat činnost vzdáleny od sebe na tisíce i více km.

U letectva budou původní sestavy ještě vzdálenější a teprve přeletem do nového operačního uclení se prostor letectva může snížit na polovinu.

Tento rozsáhlý prostor bude především „naplněn“ leteckou činností a na některých komunikačních směrech bude charakterizován též operačními přesuny vojsk.

Typická náplň manévry má dvě etapy:

první: kdy hlavním cílem je **vytvořit operační uskupení** na zvolených směrech v daných prostorech a lhůtách;

druhá: přecházející svým charakterem do taktického stupně a ověřující reálnou připravenost a schopnost vojsk po těchto přesunech **vést rozhodnou útočnou činnost** v těsné součinnosti všech druhů vojsk.

Tato druhá etapa bude zpravidla již kratší, a to nejen z důvodů obtížnosti rozvinout na našem území vojska k bojové činnosti, ale z toho důvodu, že navázáním bojového dotyku vojsky a vedením několika denní bojové činnosti se postupně vytváří velmi obtížná situace pro vlastní řízení pozemních vojsk.

Proto také manévry **nebudou probíhat na uceleně souvislých frontách**. Výhodnější lze zvládnout taková uskupení, kde nedochází k přílišnému nahromadění vojsk v omezených prostorech.

Prostorový charakter manévru ovlivňuje přirozeně i **dynamická činnost výsadek**, zejména operačních, které vytvářejí řadu ohnisek bojové činnosti v týlu nepřítele a tím ekonomičtěji lze využít všech sil účastnících se manévru.

Dynamika manévru

Jestliže operace se proti dřívější bojové činnosti vyznačuje výrazně svojí dynamikou, bude ve formách přípravy vojsk tato vlastnost typická pro manévry.

Dosáhneme jí tím, že vojska se soustředí do prostorů manévru **po dlouhých přesunech** často mnoha set kilometrů v časově omezených lhůtách, s cílem ověřit schopnosti velitelů, štábů i vojsk tyto přesuny organizovat, řídit, zabezpečovat a uskutečňovat. Vzhledem k tomu, že větší část z nich bude probíhat na území teritoria, budou často spojeny s pověřením jejich zabezpečení teritoriálními orgány.

Formy přesunů vzhledem k cílům mohou být různé.

Nejčastěji budeme procvičovat soustřeďování vojsk formou **kombinovaných přesunů**, kdy zpravidla tankovou a těžkou techniku přepravíme po železnici a ostatní vojska se přesunou po ose.

Přitom maximálně procvičíme noční přesun, jako základní prvek manévru vojsk na bojišti.

Při přesunech můžeme procvičit i činnost **překládkových prostorů**.

Čím dále tím častěji jsou manévry spojovány i s takovými progresivními formami přepravy, jako jsou **přesuny vzduchem**, a to nejen u výsadekových jednotek, ale i u dalších speciálních jednotek nebo speciální bojové techniky. Štáby a vojska mají tak ojedinělou možnost ve velkém rozsahu ověřit operační rozpočty, normy a získat zkušenosti z přesunů a ověřit možnosti přesunu nejrozličnější techniky dopravními letouny.

Dynamiku v průběhu manévru bude v podstatě zvyšovat použití silných výsadek, a to jak z taktických, tak operačních, vysazovaných do různé hloubky a s různou dobou předpokládané bojové činnosti.

Zejména **operační výsadek**, uskutečněný jak padákovým, tak i přistávacím způsobem z dopravních letounů i využívající silného vrtulníkového letectva, je moderním a pro manévry typickým prvkem, zvyšujícím dynamičnost. Použití takových silných výsadek, vyžadujících plného využití všech druhů dopravního letectva, zejména dopravního výsadekového v sestavě i několika svazků, je prakticky možno procvičit pouze na manévrech; je to jejich typický a výrazný prvek.

Výraznou dynamičnost vtiskuje **rozsáhlá činnost letectva**, které se může manévry účastnit v rozsahu i několika leteckých armád.

Vzdušná činnost probíhá na značných prostorech a je spojena s přeletem na maximální dálky a s častým letištním manévrem.

Činnost letectva od přízemních výšek do stratosféry rozšiřuje podstatně prostorovou dynamiku manévry.

Vlastní vojsková rozehra manévry po navázání vzájemného dotyku v boji neumožní již pokračovat plně v požadované dynamice. Proto časově tato činnost bude zpravidla omezena na **několikadenní vedení boje**. V této etapě však zůstane výrazným prvkem **manévr druhými taktickými a operačními sledy, manévr raketovými prostředky** a v neposlední řadě dosažení **zvratu v bojové činnosti** s tím cílem, aby obě strany měly možnost v jejich průběhu vystřídat účinnou i obrannou bojovou činnost.

Zkušební charakter manévry

Manévry vytvářejí optimální podmínky pro **ověřování některých zkušebních otázek**, jejichž zkoumání je vázáno buď na větší rozsah cvičení, nebo na rozsáhlejší dynamiku.

Proto **zkušební otázky budou zpravidla operačního charakteru** a mohou být sledovány až do taktického stupně v plném rozsahu operačního vlivu na jejich realizaci.

Zpravidla stálým zkušebním úkolem budou **otázky velení** spojeneckým svazům a svazkům, problematika vycházející **ze součinnostních vztahů** v operaci, zkoumání organizace a zabezpečování všech forem přesunů na velké vzdálenosti, činnost **výsadek, speciální úkoly letectva, teritoriální a týlová problematika**.

Časové trvání manévry

Rozsáhlé přesuny vojsk a vyvedení vojskového počtu osob i bojové techniky vyžadují, abychom jim věnovali **větší časové rozpětí**. Manévry budou zpravidla trvat 8–10 i více dnů. Z toho první etapu mohou zahájit pouze štáby a jednotky jejich zabezpečení a teprve v další etapě může být postupně vyveden plný rozsah vojsk.

Časový průběh půjde **bez operačních skoků**, plynulým postupným odpracováním zvolených epizod v jednotlivých etapách manévry.

Ucelené rozvinutí vojsk, jejich materiální a technické zabezpečení

Manévry umožňují **posoudit plně závaznost a součinnostní problematiku** jak mezi jednotlivými druhy vojsk, tak i plně prosadit a ověřit možnosti jejich materiálně technického zabezpečení i řešit a odpracovat otázky „na styku“ teritoriální, civilní a vojenské problematiky.

Tento součinnostní vztah je typický pouze pro manévry. Zatímco v samostatných cvičeních různého zaměření se jedna či další strany pouze nahrávají a k jejich možnostem nebo problematice se „přihlíží“, manévry vyžadují plně všechny vzniklé otázky „na styku“ dořešit, respektovat a v těsné součinnosti realizovat. Proto právě zde bude řada nových poznatků, které obohatí jak teorii tak i praxi řadou nových pohledů, vyvolaných právě vzájemným plným a nezkráceným působením „ozbrojeného zápasu na státní organismus“.

V průběhu manévru se může výrazně rozvinout **ucelený týlový systém** zabezpečení ozbrojených sil vcelku. Dlouhodobý charakter manévru a jeho dynamičnost vyžadují maximální úsilí materiálního i technického směru tak, aby jejich průběh byl plně zabezpečen. Zejména přesuny pozemních vojsk na velké vzdálenosti a činnost letectva na plné letové úsilí si vyžadují neustávající dokonalý chod technické a inženýrské služby.

Zvláštností při manévrech bude i potřeba respektovat **specifiku spojeneckých armád**, a to ve většině oblastí technického směru i řadě opatření týlového charakteru. To je jedna z vážných otázek, z které praktické zkušenosti lze výlučně získat pouze při manévrech.

Manévry připravujeme podle obvyklých zásad pro cvičení s vojsky. Ovšem kromě hlediska šetření polních a lesních kultur v prostorech rozvíjení vojsk přihlížíme k volbě pozorovatelů pro hosty v rozhodujících, zajímavých a poučných situacích průběhu cvičení. I když účast přihlížejících činitelů nemůže zásadně ovlivňovat stanovení učebních úkolů, přece jen při jejich realizaci přihlížíme k jejich přítomnosti. Proto je výhodné ihned po zpracování zámyslu, stanovení cílů a učebních úkolů a rozsahu cvičících velitelství a vojsk a hlavně po určení prostorů, kde budou hosté přítomni, rekognoskovat uvedená místa a upravit již připravenou dokumentaci.

Ve štábu a v ředitelství cvičení je výhodné mít vyčleněné funkcionáře, jejichž jediným úkolem je připravit a organizovat všechna opatření spojená s pohybem hostů na cvičení.

Jak již bylo řečeno, cvičí obě strany podle našich zásad operace a boje. To ovšem ovlivňuje stavbu zámyslu cvičení a mohlo by se stát, že obě strany — jež mají stejné podmínky pro bojovou činnost — by mohly mít stejnou naději na úspěch a že v průběhu cvičení vlivem rozhodnější činnosti vojsk a lepšího rozhodnutí velitele i činnosti štábu mohla by mít úspěch strana, v jejímž útočném pásmu však nebyla předvídána účast hostů. Tomu musí předejít ředitelství cvičení tím, že sice činnost velitelů, štábů a vojsk objektivně zhodnotí, ale rozhodnutím, manévrem a prostředky nadřízeného a sousedů upraví průběh cvičení tak, jak byl předpokládán. Zdůrazňujeme, že to však neznamená apriorní poráženeckou náladu u „slabší“ strany. Jakmile končí účast hostů, je možné (v rámci toho, co dovolí civilní prostory) jednak výrazně dát úspěch lepší straně, jednak (i když v mezích značně nízkých) upravit plán činnosti hostů — a v závěru manévru správně hodnotit činnost jednotlivých stran.

Omezené možnosti našich výcvikových prostorů k rozvíjení vojsk nutí k tomu, aby **větší část manévru probíhala i mimo vojenské prostory**. To ovšem znamená včas připravit ty prostory, v nichž vojska opustí komunikace a v nichž je plánována větší bojová činnost. Je nutné včas sklídit zemědělské plodiny, popřípadě odložit seti apod.

Z toho vyplývá, že připravujeme **předpokládaný průběh cvičení**. Neříkáme „plán provedení“, protože plán se zpravidla zpracovává, aby byl dodržen; proto byl oprávněně z dokumentace všech cvičení vymýcen. Předpokládaný průběh cvičení je zpracován poněkud podrobněji právě v prostorech, kde dojde k rozvíjení vojsk a kde jsou pozorovatelní hosté. Tam je zpravidla i větší počet značkářů a imitujících jednotek i prostředků.

Veřejná publikace cvičení je přísně centralizována v rukou řídicího aparátu a nelze ji dělat „na vlastní pěst“, a to i tehdy, je-li cvičení jako manévry označeno ve výcvikových dokumentech. Konání manévrů je veřejnosti oznámeno až ve vhodné době; do této doby veškeré údaje o cvičení mají tajný (přísně tajný) charakter. Ovšem ani po tomto zveřejnění nepřestávají platit zásady utajení a charakter cvičení, jeho účastníci, cíle, úkoly i další údaje zůstávají nadále vojenským tajemstvím. Teprve po zahájení cvičení jsou některé údaje v přípustné míře zveřejněny, výhradně cestou orgánů ředitelství cvičení. Přítomnost redaktorů tisku, rozhlasu a televize i uveřejňované zprávy neopravňují nikoho k prozrazování údajů tajného charakteru. Tyto principy je nutno včas vštípit všem účastníkům cvičení.

Na druhé straně je nutné manévrů dokonale využít **k upevnění družby pracujících a příslušníků armády**. Demonstrace vynikající bojové techniky v činnosti, manifestace jednoty lidu a armády, mítinky, návštěvy závodů, družstev a vojenských útvarů v polních podmínkách i v kasárnách, setkání pracovní i pro pobavení — to vše je obsahem předem pečlivě připraveného plánu, který se realizuje v průběhu manévrů ve spolupráci s místními stranickými a veřejnými orgány.

Většina těchto akcí zpravidla probíhá v období mezi ukončením bojové činnosti v terénu a celkovým ukončením manévrů. Toto období může trvat 2 až 3 dny. V nich je připraven a uskutečněn **rozbor cvičení** (podle všech známých zásad) a vojska se připravují na přehlídku. V závěrečný den se koná **přehlídka** za široké účasti obyvatelstva, při níž zpravidla promluví nejvýznačnější přítomný politický představitel a funkční nejvyšší vojenský činitel.

Manévry tedy mají nejen význam pro operační a bojovou připravenost velitelů, štábů a vojsk, ale i **vojenskopolitický význam** pro armádu i občany v kraji, kde probíhají i v celostátním rozsahu. Tím jejich význam přechází až na formu mezinárodní, a proto tím více pozornosti je nutné věnovat jejich přípravě a jejich průběhu.